

gighet og mot deres territorier, at vi belært av bitre erfaringer, som ingen skulle ha glemt i dag, ønsker å treffe de sikkerhetspolitiske foranstaltninger som er mulige og naturlige for å hindre en gjentakelse. Og i den erklæring som er avgitt av utenriksministeren på Regjeringens vegne, ligger også helt tilstrekkelig tilkjennegitt at denne norske politikk — hva enhver vet — er fri for alle aggressive mål. Og med hensyn til hr. Strand Johansens erklæring om at kommunistene vil gjøre alt hva der står i deres makt for å forhindre at Norge blir trukket inn i noen art av krig, så har de full anledning til å gjøre det ved å sørge for at deres presse blir redigert på en sømmelig, nasjonal måte, og ved å slutte opp om den nasjonale politikk på samme måten som alle andre partier gjør det.

Statsminister Gerhardsen: Det er ikke ofte en politisk sak blir omfattet med så stor interesse i det norske folket som den sak Stortinget i dag har til drøfting. Men så er det også en mer enn alminnelig viktig, alvorlig og vanskelig sak. Mange av oss har først etter langvarige og dypt alvorlige overveielser, og jeg kan gjerne legge til, etter dypt alvorlige sjelekamper kommet fram til et fast underbygd standpunkt i en sak av så avgjørende betydning for Norges fred og for det norske folkets frihet.

Før siste krig trodde vi her i landet at det var mulig og riktig å skaffe oss en særskilt norsk fred uten omsyn til hvordan verden ellers utviklet seg. Vi mente at vi kunne skaffe oss en slik fred og sikkerhet gjennom nøytralitet. Det som har skjedd, lærte oss med ettertrykk at det ikke fantes mulighet for noen særskilt norsk fred i en verden som var kommet i brann. Vi måtte innse at freden er udelelig, at Norges fred, Nordens fred og Europas fred er en del av verdens fred. Ut fra den tankegang gikk vi med glede og tillit inn i de Forente Nasjoner. Det var der alle folk skulle arbeide sammen for fred og for framskritt og sikkerhet i verden. Vi så i 1945 fram til et noenlunde raskt fredsoppgjør mellom de seirende land og de aggressive makter som hadde tapt, og til at en ny tid i menneskenes historie i tillit og forståelse mellom folkene gradvis skulle gjøre våpnene arbeidsløse og overflødige, og de store og små folk skulle leve sitt liv i frihet for frykt.

Det har ikke gått helt som vi tenkte og håpet. De store maktene har ikke vært i stand til å bli enige om freds vilkårene for de største og mest betydningsfulle av sine motstandere, Tyskland og Japan. Og mangelen på et virkelig fredsoppgjør legger en forbannelse over verden. I de Forente Nasjoner kaster mistillit

og frykt sin skygge over samarbeidet og hindrer organisasjonen i å løse på en effektiv måte de oppgaver som hviler på den. Jeg skal ikke gå inn på hvorfor det er blitt slik. Men jeg vil bare understreke at det gradvis ble klart for de fleste at den vesentligste årsak til at fredsoppgjøret uteble og at samarbeidet ikke kom i gang, var at demokratiene i vår del av verden, i Vest-Europa, var for svake, økonomisk, sosialt, politisk og militært, til å kunne løse med den nødvendige beslutsomhet og kraft den del av samarbeidsoppgavene som falt på dem. Istedenfor å være en aktiv og positiv kraft i det mellomfolkelige samarbeid for fred og sikkerhet ble demokratiene i Vest-Europa og Vest-Europa selv et problem, en fristelse og en fare for freden. Det ble særlig fra 1948 av klarere og klarere for dem som ville se, at det kan ikke bli noe skikkelig fredsoppgjør, det kan heller ikke bli et virkelig samarbeid i F.N. og noen virkelig fred, før demokratiene i Vest-Europa har reist seg igjen og igjen vunnet sin styrke på alle avgjørende områder. Men når det er skjedd, da foreligger det en ny situasjon, da er det et nytt grunnlag å bygge på.

Perspektivet i vår utenrikspolitikk er at vi skal gjøre hva vi evner for å bidra til at verden kan komme ut av den nåværende spennings- og krisetilstand, at den væpnede og rustede fred kan bli en virkelig fred, at de Forente Nasjoner igjen skal bli et arnested for forståelse og positivt samarbeid. Jeg er overbevist om at veien til dette vil gå over et gjenreist og sterkt Vest-Europa. De som motarbeider denne gjenreise, kan ha mange formål, men i k k e det å bidra til fred og sikkerhet. At De Forente Stater ikke bare stiller seg velvillig overfor Vest-Europas økonomiske gjenreise, men positivt tar på seg betydelige byrder for å bistå de vest-europeiske land i deres gjenreisingsarbeid, har vært av avgjørende betydning for såvel Norge som for andre land i vår del av verden. Amerika gjør det, fordi det ønsker at Vest-Europa skal samarbeide seg og på ny bli i stand til å løse sine oppgaver i verdensøkonomien og i verdenspolitikken.

Jeg vil sitere fra Det Norske Arbeiderpartis brosjyre «Beina på jorda»:

«... hvis d e t t e er imperialism, så er det første gang i historien at en imperialistisk makt har søkt å forene sine mulige ofre.» At Sovjet-Samveldet vender seg mot Vest-Europas gjenreise og at kommunistpartiene i alle land gjør hva de kan for å hindre at den fører fram, er en av vår tids største tragedier.

Jeg vil gjerne få si litt om de bestrebelses som er gjort for å finne fram til en felles skandinavisk løsning av sikkerhetsproblemet.

Det er vel temmelig opplagt at det i alle de tre land har vært et meget utbredt ønske om å nå fram til en slik enighet i Skandinavia. Fra norsk side har en fra første stund tatt del i de skandinaviske drøftinger med den oppriktigste vilje til å nå et positivt resultat. For meg personlig er det maktpåliggende å få dette klart fram, fordi jeg vet med meg selv at jeg, på samme måte som statsminister Erlander og statsminister Hedtoft, har lagt all min vilje og all min evne i arbeidet for enighet i Skandinavia. Det er riktig som det ble sagt ved avslutningen av det skandinaviske møte i Oslo, at om god vilje i seg selv hadde vært tilstrekkelig, hadde vi hatt et skandinavisk forsvarsforbund. Når drøftingene ikke førte fram, skyldtes det at uoverensstemmelsene ikke kunne løses ved ytterligere kompromiss eller tilnærming mellom partene. Jeg gjentar at det fra norsk side er gjort de alvorligste forsøk på å nå fram til et grunnlag for enighet med Danmark og Sverige. Vi gikk med i den skandinaviske forsvarskommisjon og tok samtidig på oss forpliktelsen til ikke å tre i forhandlinger med andre land om våre sikkerhetsproblemer, så lenge den skandinaviske forsvarskommisjon var i arbeid. Med den samme positive innstilling tok vi del i drøftingene under statsministermøtet i Uddevalla og møtene i Karlstad, København og Oslo. Etter Oslo-møtet sendte vi utenriksministeren i spissen for en delegasjon til Washington og London, fordi vi så det som vår plikt å gjøre også dette siste forsøk på om mulig å skape en ny situasjon som kunne gi grunnlag for igjen å ta opp drøfting med Danmark og Sverige. Når vi til slutt ble stående i den situasjon at vi hadde valget mellom en isolert norsk, eventuelt isolert skandinavisk, nøytralitet, og et solidarisk samarbeid med de demokratiske vestmakter, gir det ikke grunn til fra norsk side å rette bebreidelser mot noen av de vi har hatt drøftinger med. Fra alle hold, fra Danmark, fra Sverige, De Forente Stater og Storbritannia, er lagt for dagen god vilje til forståelse og imøtekommenhet. Det skulle være unødvendig å si at Norge heller ikke fra noe hold har vært utsatt for press. Det er meg helt uforståelig at russiske aviser kan skrive at «den amerikanske regjering ville ikke akseptere dannelsen av et nordisk forsvarsforbund, og den anmodet den norske regjering om å torpedere Karlstad-planen». Dette har absolutt ingen ting med det faktiske forhold å gjøre. Det standpunkt de norske myndigheter er kommet fram til, er et resultat av frie drøftinger og av grundige overveielser der en utelukkende har hatt for øye Norges fred og Norges sikkerhet.

For alle oss som gikk inn for og som trodde

og håpet på en felles skandinavisk løsning, var det trist å måtte konstatere at det for tiden ikke er grunnlag for dannelsen av et gjensidig forpliktende skandinavisk forsvarsforbund. Men det er på den annen side ingen grunn til å se dette som noen tragedie. Det gode forhold mellom de tre folk er heller styrket enn svekket gjennom de drøftinger som er ført, og samarbeidet mellom landene vil fortsette som før.

Det økonomiske samarbeid som Norge tar del i, har stilt vårt folk og våre myndigheter overfor mange nye og uvante oppgaver. Mellomfolkelig samarbeid som virkelig betyr noe, er ikke lett. Det er imidlertid nokså lett å få tak i de håndgripelige fordeler som et økonomisk samarbeid har, og jeg er sikker på at samarbeidsevnen og samarbeidsviljen landene imellom etter hvert vil bli styrket. Et samarbeid som også skal omfatte sikkerhetspolitiske oppgaver, vil være enda mer uvant for norske myndigheter og stille oss overfor mange vanskelige spørsmål. Enkelte har ment at vi skulle holde oss tilbake inntil de andre land gjennom sitt samarbeid hadde formet ut en samarbeidsavtale på det sikkerhetspolitiske område, og at vi deretter skulle ta stilling til om vi ville gå med på eller ikke gå med på det grunnlag som da var lagt til rette. Når Regjeringen og Stortinget er kommet til det resultat at Norge bør være med også i de forberedende drøftingene, er det fordi vi mener at vårt land, og små land i det hele, må gå inn i et mellomfolkelig samarbeid med vilje til å gjøre sine synspunkter og interesser gjeldende. Vi kan ikke overlate oppgavene til andre fordi om de er vanskelige. Fulgte de små land en slik framgangsmåte, ville de i virkeligheten selv innby til et stormaktsstyre i verden. Det er heller ikke i samsvar med vanlig praksis å forholde seg på den måte. Da det gjaldt det økonomiske samarbeid, tok Norge del i de forberedende drøftinger, og jeg tror vi har lov til å si at vi ikke har tapt på det.

Det blir ikke sjelden spurt hva det sikkerhetspolitiske samarbeid vil gi oss, og hva det vil koste oss. Det er klart at dette er et sentralt spørsmål. Hovedinnholdet av den pakten som er under arbeid, går ut på at de deltagende land skal stå solidarisk med hverandre. Det sies slik, at angrep på ett land skal bli regnet som angrep på alle land med de følger som dette fører med seg. Det er klart at et slikt prinsipp om én for alle og alle for én gir en øket styrke til de deltagende land. Denne styrke skal først og fremst bidra til å avverge krig. Det ligger i dagen at et solidarisk forsvarsforbund vil ha særlig verdi for de små land med en utsatt beliggen-

het. For dem betyr paktene at de ikke kan risikere å bli stående alene og maktesløse overfor en angriper; den som måtte ønske å gå løs på et lite medlemsland, må være klar over at han tar et oppgjør med alle land i paktene. Denne solidariteten er det viktigste; den betyr mer enn materiell til oppbygging av vårt forsvar, den betyr mer enn øket utsikt til hjelp i krigstilfelle. Solidariteten er det konstruktive og fredsbevarende. Det er imidlertid nødvendig å legge til at deltagelse i paktene etter det som foreligger, gir oss mulighet for å få materiell på overkommelige økonomiske vilkår, slik at vi blir i stand til å utstyre våre væpnede styrker med moderne våpen. Vi vet i dag ikke hva slags eller hvor meget materiell vi vil få. Det er klart at en slik sak må legges fram for den amerikanske kongressen, og at administrasjonen ikke kan gi bindende tilsagn. Fra norsk synspunkt er det også grunn til å framheve at det er bestemte grenser for hva vi kan makte å ta imot av militært materiell. Det er endelig på det rene at utkastet til en pakt inneholder en bestemmelse om at det skal utarbeides planer for den hjelp som medlemsstatene skal yte hverandre i tilfelle av angrep. De forpliktelser som vårt land må påta seg, er først og fremst solidaritetens forpliktelser. Vi kan ikke få solidaritetens fordeler uten å akseptere dens forpliktelser. Det kan ikke gjelde alle for én uten at det samtidig gjelder én for alle. Vi må akseptere at dersom det skjer et angrep på andre innenfor det geografiske området som saken omfatter, det såkalte nord-atlantiske område, så skal det regnes som angrep på oss. Dette er den pris vi må betale for å være med i et konstruktivt sikkerhetssamarbeid. Når vi vurderer vår stilling som utsatt og våre muligheter for å holde oss utenfor et væpnet oppgjør i det nord-atlantiske området for minimale, så er denne forpliktelse allikevel ikke så alvorlig som en ellers ville mene. Under utenriksministerens opphold i Washington ble det sagt klart fra at de amerikanske myndigheter ikke ønsker baser på norsk område i fredstid. Det ble også sagt at de setter den økonomiske gjenreisning på første plass, og at paktene ikke vil inneholde noen forpliktelse til en opprustning ut over det vi selv fant forsvarlig og mulig. Jeg har tidligere gitt uttrykk for at Regjeringen mener at vi er kommet nær opp til den grense som er mulig og forsvarlig når det gjelder disponeringen til forsvarsformål.

En som ikke vet annet om norsk utenrikspolitikk enn det som en i denne tiden kan lese seg til i kommunistpressen, må få inntrykk av at det norske stortinget og den norske regjering bare er opptatt av tanken på å engasjere Norge i en angrepskrig mot Sovjet-

Samveldet. Et uttrykk som «krigshissere» blir flittig brukt i pressen og debattene. Det hele er så urimelig og så meningsløst at det er vanskelig å ta det helt alvorlig. Hvis det er noe land i verden som er interessert i fred, så er det Norge. Hvis det er noe folk som i pakt med sin innerste overbevisning bare ønsker å arbeide for fred, og som i all sin politikk hjemme og ute har gått inn for fred og forståelse mellom alle folk, så er det det norske. Fem års krig og okkupasjon ble imidlertid en brutal, men grundig anskuelsesundervisning for de fleste av oss. Det vi måtte gjennom i de årene, ribbet oss grundig for mange illusjoner. Så sant vi nå ønsker å ha foten fast på virkelighetens grunn, innser vi at selv den oppriktigste vilje til nøytralitet ikke vil kunne spare oss for å bli trukket inn i en ny krig som kan komme. Det å stå helt alene i verden i dag er derfor det farligste og mest betenkelige av alt.

Men når vi søker samarbeid med andre demokratiske land, er det ikke først og fremst med tanke på å få hjelp i krig, men i tillit til at et fast organisert samarbeid mellom demokratiene vil spare verden for en ny krig.

«Krigshissere», sier kommunistene. Jeg våger å påstå at dette er et ledd i deres vanlige «stopp tyven-taktikk». De eneste ideologier som kan være interessert i krig, er nemlig de som bygger på diktatur. Historien har ennå ikke noe eksempel på at et demokratisk styrt land frivillig gir seg diktaturet i vold. De fascistiske og de kommunistiske diktaturer er alle uten unntagelse kommet til under eller umiddelbart etter en krig eller i en nødssituasjon som har sitt utspring i en krig. På bakgrunn av dette faktum kan de tyske kommunisters stilling til Hitler-nazismen under mellomkrigsårene gi noen hver noe å tenke på. Det samme gjelder den kamp som våre dagers kommunister fører mot Vest-Europas økonomiske gjenreisning. Det er tilhengerne av diktatur som ser sin sjanse i krig og nød. Demokratiene kan aldri være interessert i annet enn fred. De demokratiske partier må bygge sin eksistens på frivillig tilslutning fra frie borgere. Da intet folk frivillig velger krig, må de demokratiske partier bygge sin politikk på ønsket om fred, som de må gå inn for en politikk som fører til størst mulig velstand og tilfredshet hos et folk. Faren for krig vil aldri true fra et demokratisk styrt land, og en plutselig angrepskrig fra et demokratisk land er utenkelig.

Ved det vedtak Stortinget gjorde i går, har det gitt uttrykk for at det ikke ønsker at Norge skal bli stående helt alene i en verden full av usikkerhet og fare, men at det skal søke sikkerhet i et samarbeid på det forsvars-

og sikkerhetspolitiske område med andre demokratiske og fredselkende land. Dermed har de ansvarlige norske myndigheter i realiteten truffet sitt valg. Bak den avgjørelsen som er tatt, står alle de demokratiske partiene, og det er ingen grunn til å tvile på at disse partier representerer det overveldende flertall i det norske folk.

Så får vi håpe at det videre arbeid med Atlanterhavspaktens utforming vil føre til et resultat som Norge for sitt vedkommende finner å kunne godta, og som etter hvert kan føre til den avspenning i verden som de fleste mennesker lengter etter i dag.

Jakob Lothe: Sidan siste ordskifte i Stortinget om denne sak, har det ikkje komi så mykje til som er heilt nytt. Men situasjonen har vorti klårare og orienteringa betre. Arbeidet med saka har ført til eit resultat i fyrste omgang. Stortinget har avgjort at Noreg skal be om å få vera med i drøftingane av ei sikringspakt mellom landa ved det nordlege Atlanterhav.

I samanheng med dette får vi også svaret på tilbodet om ikkje-åtakspakt med Russland. I bae spørsmål lyt vi seia at vi finn at vi må taka stode etter den lærdomen som røynslene våre har gjevi oss. Det var i 1940 vi fekk sjå at isolert nøytralitet ikkje førde fram. Heilt sjølvgevi førde hendingane oss inn i det samarbeid med vestmaktene som varde til krigen slutta og sigeren var vunen, og som vi på ein måte har haldi fast på like til i dag, og som det no vert arbeidt med å gjeva ei fastare form. Hendingane kring 1940 gjev også grunnlag for vurderinga av framlegget om ei ikkje-åtakspakt og verdet av den. Det synte seg at slike pakter var lite tenlege.

Det er sjølv sagt at stoda vår i bae desse spørsmåla vert avgjord av vårt syn på korleis vi best kan tryggja freden for oss og fremja freden i verda. Det er sjølv målet for utanrikspolitikken vår, vårt høgaste ynske. Når ikkje F.N. for tida maktar å gjeva oss den trygd vi treng, må vi freista å finna den ved regionale samband innanfor F.N.-pakta, som også er ei ikkje-åtakspakt mellom medlemsstatane, såleis også Sovjet.

Det er ei uroleg tid vi lever i. Det er stadig skifte i den internasjonale situasjon, frå veke til veke, frå månad til månad. Den økonomiske situasjon er stadig skiftande i denne atterreisingsperioden, og det grip inn i den politiske utvikling, så den også vert ustabil på same tid. Men gjennom alle skifte merkjer ein seg dei to hovudsyn som ofte vert kjennermerkte med orda «diktatur» og «demokrati». Sume vil vel heller bruka andre nemningar. Vi kan ikkje koma bort frå at det er desse

skilde synsmåtar som også grip inn her i salen og verkar til kløyving i denne sak, og har verknad på korleis dei einskilde representantane steller seg. Dette må så vera. Når vi no finn at vi ikkje lenger kan halda på vårt gamle standpunkt, isolert nøytralitet, og søker samarbeid med andre, så ynskjer vi å gå i samarbeid med dei som vi kjenner oss nærast knytte til, både etter heile vår tenkjemåte og økonomisk. Dertil meiner vi at som tilhøva er, er det det som kan gjeva oss den største tryggleik og det beste grunnlaget for fred. Den gruppe som eg høyrer til, har fleire gonger avgjort gjevi uttrykk for dette synet, like sidan fyrst i 1948. Det som har hendt sidan, har berre tent til å styrkja vår overtyding om at dette standpunktet er rett.

Vatnaland: I utgreiinga si her i Stortinget den 24. februar gjorde utanriksministeren greie for kvifor Riksstyret fann det turvande å verta nøgnare orientert i Amerika om vilkåra for tilslutning til ei kollektiv forsvarspakt, den påemna Atlanterhavspakta, og det har her i dag vori haldi fram grunnane for at Noreg no har svara imøtekomande på å taka mot innbjudinga til å vera med i drøftingane om ei regional pakt for Atlanterhavsstatane innanfor F.N.-charteret. Alle tykkjest vera samde om at F.N. ikkje enno gjev medlemsstatane den tryggleik mot åtak og aggresjon som dei tykkjest å trenga til, og ei slik regionalpakt skulle då i tilfelle verta ei vidareføring av F.N.-føremåla til å tryggja freden i vår del av verda.

Det var eit vonbrot at drøftingane om dei nordiske sikringsproblem ikkje førde til noko resultat. Men eg trur likevel at ein ikkje skal vera så altfor mykje vonbroten om det for tida ikkje var råd å vinna fram til semje om karakteren av det forsvarsforbundet som har vori drøfta. Når vurderinga i dei tre landa — iser i Noreg og Sverike — er så ulik om kva sikringstiltak som vil tryggja oss best her i norden, så er eg heilt samd med utanriksministeren i det som han i fleire høve har haldi fram, at ein skal vera varsam med å finna eller leita seg fram til formlar for ein avtale som i realiteten dekkjer over skilde syn på avgjerande punkt. Eg meiner òg at det er rett å åvara mot slik ynskjetenking, som det mest kunne sjå ut til at ein del ute mellom folket — bortsett frå kommunistane som har si eiga line — gjev seg av med, i staden for å tenkja realistisk og sjå dei nakne realitetane i auga. Med stønad i tilrådinga frå den nordiske forsvarskomiteen fann ein ikkje at dei preventive verknader av eit slikt forbund gjev landet vårt same trygd som tilslutning til ein større kollektiv avtale, dersom vilkåra for tilslutning